

Értékes gótikus leletekre bukkantak a belvárosi plébánia- templom falaiban

Az Eskü-tér szerencsétlen helyzetének megoldása még mindig súlyos fejtörést okoz a különböző városrendező bizottságoknak és az utóbbi időben is egész sereg jó és rossz terv került előtérbe a tér végleges megoldását illetően. A lebontott piarista gimnázium olyan akadályokat támasztott, melyek előre való sejtése talán késleltette volna az évszázados gimnázium ellátását. Kiderült ugyanis, hogy e lebontás által keletkezett hatalmas tér egyáltalán nem bír azzal az arhitektúrával, ami méltó volna a magyar főváros egyik legfontosabb helyén álló tér épület-kulisszáihoz. A kissé elnagyolt új piarista rendház tornacsarnoka és az északi fronton álló ház sorok sivar arhitektúrája súlyos feladatok elé állítják úgy a Közmunkatanács, mint a városháza illetékes ügyosztályait. Csak a déli oldalon álló belvárosi plébániatemplom volna kedvező hatás, az Erzsébet-híd feljárója által képezett tíz méter magas fal azonban nagyban befolyásolja a templom felé eső kilátást. A városképtől elütő Erzsébet királyné-emlékmű csak súlyosbította a tér megoldását, mivel az elhelyezés után kiderült, hogy teljesen helytelen megoldást nyert a hányatott multu emlékmű. Alig egy hónappal ezelőtt a város elrendelte a belvárosi plébániatemplomot körülölelő boltbódék lebontását, amit körülbelül a mult század elején építettek a templom oldalához. A bontási munkálatok alkalmával olyan nagyértékű fragmentumokat találtak a lebontott bódék helyén, amelyek úgy mű-, mint nemzettörténetileg is gazdagítják a magyar főváros építészeti emlékeit. Különösen gazdagok ezek a leletek az Eskü-ut felőli részen. Ezekből az emlékekből nagyon jól rekonstruálható a XV. századbeli — valószínűleg Mátyás uralkodásának első éveiben készült — gótikus templom szépsége. Szőnyi Ottó szerint az emlékek a XV. század késő gótikáját mutatják s nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy egy folytatógatos ásatással végképp fényt derítsenek a bizonytalan multu „pesti nagytemplomra“. Különösen szép és finom munka a templomfal közepén álló kettős ajtó, melynek, sajnos, csak az egyik fele került ki épen a bontó csákányok alól. Sokkal hibátlanabban kerültek már elő a régi gótikus ablakok, melyek mind a templom hajdani nagysága mellett szólnak.

Az új leletek találásakor keletkezett örömet azonban hamarosan elrontotta az a hír, hogy a Közmunkatanács az Eskü-uti járdát neki vezeti a templomoldalnak és így örökre megsemmisíti a maga nemében szinte páratlan műemlékeket. Budapest műértő közönsége szinte megdöbbenéssel hallotta ezt az újabb tervet, ami csak arra volna jó, hogy ismét eltüntessen egy darabot a műemlékekben amugyis szegény magyar fővárosból. Remélhetőleg, e szerencsétlen kigondolású tervből nem lesz semmi és a mult század elején befallazott és ma kikerült gyönyörű gótikus fragmentumok teljes épségükben hirdetik a jövőben a magyar építőművészet nagy periódusát. A napfényre került emlékekkel kapcsolatban talán nem lesz hiábavaló pár sor-

ban megemlékezni a legrégebb budapesti templom multjáról sem, mert kevesen tudják, hogy az első keresztény templomok korántsem a mai Vár, hanem a mai Pest területén állottak. Legfőbb bizonyítéka ennek, hogy mikor 1046-ban a pogány magyarok Gellért csanádi püspököt megölték, akkor őt a pesti szentegyházba temették el, hol hét évig pihentek csontjai. A templom történetét a legzseniálisabb magyar műtörténész, Rómer Flóris állította össze, aki szerint a Szent István által emelt templom fölé a pesti németek építették azt a román egyházat, melynek egyedüli maradványa a templom déli tornyában látható román fogszor és hullámgörbe díszíti. A krónikák és a műtörténet szerint Zsigmond magyar király és német római császár építési ujjá a pesti templomot s ebből a korból maradt reánk a templom mai szentélye, amit azonban a mult század végén — igen helytelenül — Steindl műmárvánnyal vonatott be. *Építészeti sajátosság, hogy a templom mai hajóboltozata felett, a tetőtérben, magas falazat emelkedik, melyeken a szentély oktagonjának oldalfalain öt csucsives ablak ivzáradéka látszanak.* Rómer Flóris szerint ez annak a magyarázata, hogy a régi templom bazilikális elrendezésű lehetett, ami teljesen megfelel a gót építészeti francia hatásainak. Fontos szerepet játszott a templom Mátyás trónralépése előtt, amit úgy Thuróczy, mint Bonfini megemlít, Tudniillik a királyválasztásra összegyűlt negyven-ezer nemes nem engedték be a budai Várba s a Duna jegére szorították őket. Régi szokás szerint a legközelebbi templomban tartották a megbeszéléseket s a belvárosi templom hajójában kiáltották ki Mátyást az ország királyának. Később Mátyás — hálából — hatalmas dotációkkal látta el a templomot és valószínűleg az ő uralkodása alatt épültek azok a falrészek is, amelyek a mostani ásatásokkal kerültek napvilágra.

Fiala Ferenc